

REZIME

Engleski jezik je danas jezik globalne komunikacije, ali nije jezik koji bi zamenio sve jezike na planeti Zemlji. Danas postoji još uvek od 5000-7000 jezika koji se aktivno govore. Među njima ima jezika koji su maternji jezici velikih nacija poput kineskog i španskog jezika, srednje velikih nacija poput nemačke, francuske i malih naroda kao što su mađarski, danski i srpski. Ova jezička šarolikost i danas zahteva potrebu za znanjem ne samo svog maternjeg jezika i globalnog engleskog, već i poznavanje barem još jednog stranog jezika pa makar i malog poput srpskog. U radu će biti prikazan ispit Evropskog saveta za jezike za srpski kao strani jezik.

Ključne reči: srpski kao strani jezik, standardizovan test, Evropski savet za jezike, razumevanje na sluh, razumevanje pročitano, pisanje, govor, nivo A2, teme

ÖSSZEFOGLALÓ

Habár az angol nyelv ma a globális kommunikáció nyelve, mégsem helyettesítheti az összes nyelvet. Manapság 5000–7000 olyan nyelv létezik, melyet aktívan beszélnek az emberek. Közöttük vannak olyan nyelvek, melyek nagy nemzetek anyanyelvei, mint amilyen a kínai és a spanyol, vannak közepes nagyságú nemzetek (nyelvek), mint a német és a francia, és vannak a kis népek nyelvei, mint a magyar, dán és a szerb. Ez a nyelvi tarkaság azonban még ma is szükségessé teszi, az anyanyelv és a globális angol nyelv ismerete mellett, legalább még egy idegen nyelv ismeretét, függetlenül attól, hogy az a kis nyelvek közé tartozik-e, mint amilyen a szerb. Ebben a munkában az Európai Nyelvi Tanács szerb mint idegen nyelv vizsgáját mutatjuk be.

Kulcsszavak: szerb mint idegen nyelv, standardizált teszt, Európai Nyelvi Tanács, hallás utáni értés, az elolvasottak megértése, írás, beszéd, A2 szint, téma

Aleksandra BREU
 Univerzitet u Novom Sadu
 Ekonomski fakultet u Subotici
 breual@gmail.com

STANDARDIZOVAN TEST U SRPSKOM KAO STRANOM JEZIKU

Standardized test of Serbian as a foreign language

Szabványos nyelvi teszt szerb mint idegen nyelvből

Uvod

Danas živimo u svetu brzih komunikacija, koje nam omogućavaju da se bez obzira na kojem se delu planete Zemlje u datom trenutku nalazili, međusobno čujemo, čak i vidimo. Čovek je stvorio elektronsku poštu, viber, skype, ali još uvek nije uspeo da pronađe globalni jezik, koji bi svaki stanovnik ove planete govorio kao maternji. Engleski jezik doduše važi za jezik globalne komunikacije, ali on se ne može smatrati jezikom planete Zemlje. Još uvek na svetu postoji između 5000 i 7000 jezika koji se manje ili više aktivno govore. Neki od njih spadaju u velike jezike kao što su kineski, engleski i španski ¹, srednje velike kao što je nemački ili pak male kao što je srpski. Ova jezička šarolikost postoji od kada postoji ljudsko društvo i otkada postoji jezik kao sredstvo sporazumevanja. Od tog vremena postoji i potreba za učenjem drugih jezika, a danas je ona izraženija nego ikada, a naročito u multikulturalnoj Evropi, jer: „Multikulturalni sastav evropskih društava, kao i posledice koje iz takvog društva proizilaze, uticale su na promovisanje ideje interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja kao mogućeg rešenja za kvalitetan suživot u multikulturalnim zajednicama”². Jedan od važnih preduslova za kvalitetan suživot u evropskoj zajednici naroda jeste upravo poznavanje ne samo maternjeg i engleskog jezika, već i najmanje još

¹ The World's Most Widely Spoken Languages, <http://www2.ignatius.edu/faculty/turner/languages.htm>, 15.11.2016

² Francišković D.: *Interkulturalna i jezička kompetencija učitelja u dvojezičnoj sredini* u: A magyar nyelv a többnyelvű Vajdaságban, I kötet, Nyelvi jelenégek, Szabadka: Újvidéki Egyetem, MTTK, str.37

jednog evropskog jezika. U Evropi kao i na svetu trenutno najviše se uči engleski kao strani jezik, pa onda španski, nemački, francuski... Mali jezici su manje interesantni za učenje, ali ipak postoje govornici drugih jezika koji iz raznih razloga žele da nauče i jedan od malih jezika, između ostalih i srpski jezik.

1. Srpski kao strani jezik

Srpski govori oko 8.570.000 izvornih govornika, od kojih na osnovu popisa iz 2011. 6.330.919 živi u Srbiji, a ostali u dijaspori.³ Motivi za učenje ovog jezika su različiti:

a) Studiranje u Srbiji

U Srbiji studira jedan broj studenata na osnovu programa razmene, ali i iz privatnih razloga. Svi oni uče srpski jezik.

b) Život u dijaspori

Deca naših sunarodnika u dijaspori srpski veoma često govore samo u okviru porodice. Zbog toga među njima postoji želja i potreba za savladavanjem standardnog jezika, te se i oni opredeljuju za kurseve srpskog jezika.

c) Udaja/ženidba

Jedan broj izvornih govornika srpskog jezika živi u bračnoj zajednici sa pripadnikom druge nacije. Njihovi bračni drugovi neretko žele da nauče srpski jezik.

d) Jezik društvene sredine

U Srbiji živi oko 1,2 miliona pripadnika nacionalnih manjina. Oni srpski jezik uče kao jezik društvene sredine, pošto najčešće žive u dvojezičnoj sredini u kojoj je „učenje jezika, usvajanje jezičkih, slovničkih, pravopisnih sadržaja cilj nastave maternjeg jezika, ali i nastave nematrnjeg. Društveno-jezički i pragmatički nivo posebno se ostvaruje uranjanjem u dvojezičnu sredinu”⁴

e) Jezik prvog suseda

U zemljama sa kojima se Srbija graniči srpski jezik uči se kao jezik prvog suseda.

Srpski kao strani jezik može se naučiti najčešće na kursovima koji su u poslednje vreme uglavnom organizovani kao kursevi na daljinu. Nije nam poznato da škole jezika organizuju kurseve srpskog kao stranog jezika bilo gde u Evropi pa i u svetu. Doduše, postoje

³ Republički zavod za statistiku: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji 2011, Verispovest, maternji jezik i nacionalna Pripadnost, str.16

⁴ Francišković D.: *Interkulturalna i jezička kompetencija učitelja u dvojezičnoj sredini* u: A magyar nyelv a többnyelvű Vajdaságban, I kötet, Nyelvi jelenégek, Szabadka: Újvidéki Egyetem, MTTK, str.40

katedre na univerzitetima u Evropi koje se bave izučavanjem slovenskih jezika pa u tom kontekstu i srpskim jezikom, ali ta su izučavanja više posvećena jeziku kao sistemu ili kao izvoru kulturnih sadržaja. Ovim istraživanjima se bave naučnici koji su već ranije imali prilike da nauče srpski jezik.

U Srbiji Filozofski fakultet u Novom Sadu i Filološki fakultet u Beogradu organizuju letnje škole srpskog kao stranog jezika i izdaju svoje sertifikate polaznicima nakon završenog kursa. Na nivou države ne postoji jedinstven test centar niti standardizovan nacionalni ispit iz srpskog kao stranog jezika.

2. Standardizovan test iz srpskog kao stranog jezika

Ono što učenje stranog jezika u današnje vreme razlikuje od učenja stranog jezika u prošlosti, pored metoda i primene savremene tehnologije, jesu standardizacija i sertifikacija. Poput mnogih drugih oblasti i ova je standardizovana. Standardi su izrađeni na osnovu Evropskog okvira za jezike u kojima su navedeni svi neophodni standardi za sastavljanje kurikuluma i materijala, ali i izradu testova za proveru znanja stranog jezika. U ovom dokumentu je svaki nivo znanja jezika gotovo do detalja opisan. Na osnovu ovih opisa se izrađuju planovi, programi, udžbenici i ostala učila, testovi i izdaju sertifikati. Sertifikati su važni, pošto predstavljaju dokaz o znanju nekog stranog jezika na određenom nivou i razumljivi su zahvaljujući upravo navedenim standardima na tlu cele Evrope. Sertifikati nude poslodavcima, školama i fakultetima jednoobrazne informacije o znanju stranog jezika vlasnika sertifikata.

Sticanje sertifikata o znanju engleskog, nemačkog, španskog jezika počelo je da se razvija nakon drugog svetskog rata, da bi danas postalo neizostavni deo obrazovnog procesa i veoma važan deo mnogih diploma, naročito u Evropskoj uniji. Znanje dva strana jezika je na tržištu rada Evropske unije sve više obaveza, a ne dobrovoljnost. Naročito u oblastima trgovine, špedicije, turizma, ali i industrijske proizvodnje, pa čak i IT sektora, znanje još jednog evropskog jezika, pored engleskog, postalo je neminovnost. U te druge jezike ne spadaju samo nemački, francuski i ruski, već i jezici kao što su danski, norveški, hrvatski, srpski. Zbog malog broja izvornih govornika, međutim, ovi jezici nisu razvili standardizovane testove za njihovu proveru, te tako nisu imali ni odgovarajuće sertifikate. Tek od 90-ih godina vrši se standardizacija i tih jezika i stvara se mogućnost za sticanje sertifikata. Jedna od mogućnosti je i ECL – ispitni sistem koji je osnovan 1982. godine od strane Evropskog saveta za jezike sa namerom da se pored izrade testova za engleski, nemački, francuski i ruski izrade standardni testovi i za male evropske jezike. Tako je nastao konzorcijum koji danas broji 15 jezika, a koji se može naći u 23 zemlje širom sveta. Jedna od članica ovog konzorcijuma je i Srbija, tj. srpski jezik.

2.1. Standardizovani testovi

2.1.1. Bliže određivanje pojma

Autori koji se bave testteorijom pojam *test* različito definišu:

Ivan Klajn i Milan Šipka definišu test i kao“ 2. utvrđivanje znanja i inteligencije pomoću niza zadataka u pisanom obliku.....“⁵

Ksenija Končarević test definiše kao

„standardizovani postupak pomoću kojeg se izaziva određena aktivnost, a onda se učinak te aktivnosti meri i vrednuje tako što se individualni rezultat upoređi sa rezultatima koji su dobijeni kod drugih ispitanika u jednakoj situaciji.“⁶

Po Grotjanu test⁷ je „postupak kojim se proverava određena aktivnost ili ponašanje u kontrolisanim uslovima koji omogućavaju povratnu informaciju o osobini ličnosti ili jezičkoj sposobnosti, poznavanju jezičkih struktura odnosno veština, kao što je pisanje na stranom jeziku u odnosu na jedan određeni parametar npr. ciljeva učenja ili postignuća kontrolne grupe.“

Ova prilično komplikovana definicija po Grotjanu odnosi se kako na nestandardizovane testove tako i na standardizovane.

Standardizovane testove priprema tim stručnjaka, a nestandardizovane nastavnici za svoje učenike i za proveru određenih nastavnih sadržaja. Standardizovani testovi pripremaju se po standardizovanim pravilima, kojima se određuju tipovi zadataka, dužina teksta, vreme za izradu zadataka, broj delova testa itd.

2.1.2. Odlika testova:

Zajednički evropski okvir za jezike navodi tri osnovne odlike standardizovanog testa⁸:

- **validnost ili valjanost testa** odnosi se na sadržaj testa. Test je validan ako se njime zaista meri ono što želimo da merimo tj. da ocenimo (ne možemo meriti pisanje sa zadacima namenjenim proveriti razumevanja pročitanoog teksta)

- **pouzdanost** je po ZEO termin tehničke prirode i pod njim se podrazumeva stalnost testa, odnosno kod ponovljenog merenja kandidat postiže iste ili slične rezultate pod uslovom da se njegovo znanje u međuvremenu nije menjalo

⁵ I.Klajn, M.Šipka: *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Prometej, Novi Sad, 2006

⁶ Končarević Ksenija: *Savremena nastava ruskog jezika. Sadržaji, organizacija, oblici*, Slavističko društvo, 2004, str. 326

⁷ Rüdiger Grotjahn: *Testtheorie, Grundzüge und Anwendung in der Praxis*, Bochum, str. 305

⁸ *Zajednički evropski okvir za žive jezike*, Podgorica 2003, str. 191-192

- **izvodivost** podrazumeva praktičan postupak rešavanja zadataka (brzo, kratko , jasno) i ocenjivanja pošto su ocenjivači često ograničeni vremenom.

Končarević ovu listu proširuje i dodaje joj još i:

- **objektivnost** je karakteristika testa, koja omogućava svim ocenjivačima da test ocene jedankim brojem bodova. Zbog toga se uz test uvek daje i ključ sa što većim brojem mogućih odgovora.

- **osetljivost** omogućava registrovanje razlike u stepenu znanja kandidata i njihovo brojčano izražavanje

- **proverenost/baždarenost** je proces standardizovanja i normiranja. On se sprovodi testiranjem većeg broja ispitanika i izvođenjem srednjih vrednosti

- **praktičnost i ekonomičnost** odnosi se, kako Končarević navodi, na vreme izvođenja testa koje treba da bude razumno kao i finansijska sredstva, koja ne bi trebala da budu obimna.

2.2. ECL testovi za srpski kao strani jezik

ECL testovi su standardni testovi nastali na osnovu uputstava za autore testova i samim tim ispunjavaju sve gore navedene kriterijume.

Srpski kao strani jezik se testira na četiri jezička nivoa: A2, B1, B2, C1.

Testovi za sva četiri nivoa sastoje se iz četiri dela:

- razumevanje na sluh
- razumevanje pročitanoog teksta
- pisanje
- govor

Razumevanje na sluh i govor čine usmeni deo testa.

Razumevanje pročitanoog teksta i pisanje čine pismeni deo testa.

Svaki od ovih delova sastoji se iz po dva zadatka.

U nastavku dajemo prikaz testa za nivo A2.

2.2.1. Nivo A2

2.2.1.1. Razumevanje na sluh

Tekst

Tekstovi obuhvataju teme iz oblasti najosnovnije svakodnevne komunikacije.

1. Ličnost

- lični podaci
- spoljašnjost/odelo
- radni dan

2. Međuljudski odnosi

- rođaci, poznanici, prijatelji
- kolege, drugovi iz odeljenja

3. Porodica

- članovi porodice
- porodični skupovi/praznici

4. Stan/mesto stanovanja

- porodična kuća/stan
- uređenje/oprema stana
- ulica, grad
- kućni poslovi

5. Putovanja/saobraćaj

- saobraćajna sredstva
- red vožnje/ informacije
- putne karte/putovanja/ putne isprave

6. Kupovina/prodavnice

- prodavnice/ pijaca
- namirnice
- odeća

7. Komunikacija/ kontakti

- pošta (pismo, razglednica)
- telefon

8. Usluge

- restoran (jelovnik, naručiti, platiti)
- hotel (rezervacija, plaćanje)

9. Kultura/razonoda

- poseta
- bioskop/pozorište

10. Vreme i klima

- godišnja doba
- vremenska prognoza

11. Zdravstveno stanje/bolesti

- kod lekara
- 1-2 bolesti

12. Sport

- poznate vrste sporta
- bavljenje sportom

13. Mediji

- televizija/radio
- novine/časopisi

14. Hobi

- čitanje/slušanje muzike
- omiljena razonoda u slobodno vreme kandidata

15. Učenje/rad

- školski predmeti
- najvažnija zanimanja/radno mesto
- kolege na poslu

16. Evropska unija

- zemlje članice
- zemlje kandidati za pridruživanje
- putovanja/rad/vize/carine u okviru EU

17. Kultura

- Osnovna praktična znanja u vezi sa domicilnom zemljom i zemljom čiji se jezik uči (vreme, valuta, običaji, hrana, radni dan/raspored vremena, slavlja, mogućnosti za kupovinu itd.)

Dužina oba teksta ne sme da pređe 500 reči, što znači da svaki pojedinačni tekst treba da sadrži oko 250 reči. Najbolje je da tekstovi budu autentični, ali se u navedenoj dužini i sa osnovnim rečnikom veoma teško nalaze autentični tekstovi za odrasle, te su zato sastavljači testa često prinuđeni da ih sami sastave.

Zadaci

Osnovni princip ECL – testova je da se zadaci sastoje od 10 ajtema sa jednom dodatnom kao primer. Od dva zadatka jedan je obavezno neproduktivan, a drugi produktivan.

Neproduktivni zadaci ili zadaci zatvorenog tipa koji se najčešće koriste kod ECL testova su:

o Zadaci na principu višečlanog izbora – dopunjavanje rečenice izborom jedne od ponuđenih tri do četiri reči, tj. dve ili tri reči su distraktori

- o Povezivanje ponuđenih slika i opisa istih – obavezno devet distraktora
- o Povezivanje ključnih reči i delova teksta na koje se one odnose – pet distraktora
- o Pronalaženje zadatah ključnih reči/iskaza u delovima teksta

1. Produktivni zadaci ili zadaci otvorenog tipa:

- o Dovršavanje započetih rečenica
- o Odgovori na pitanja sa do tri reči

2.2.1.2. Razumevanje pročitano g teksta

Za test razumevanja pročitano g teksta važe ista pravila kao i za test razumevanja na sluh. Tekstovi su jednostavne leksike iz oblasti gore navedenih tema. Autentični su i ne duži od ukupno 500 reči, i ne kraći od 400, sa zadacima zajedno. S obzirom na to da je za ovaj nivo veoma teško naći autentične tekstove za odrasle, sastavljači testa su neretko prinuđeni da odabrane tekstove prilagode nivou A2, tj. da duže rečenice skrate, neke reči koje ne utiču na glavnu informaciju teksta izostave ili zamene nekim drugim jednostavnijim rečima.

Zadaci prate ECL-princip: jedan deo testa sa produktivnim zadatkom i jedan deo testa sa neproduktivnim zadatkom.

2.2.1.3. Pisanje

Pisanjem se proverava produktivna veština sastavljanja pisanog teksta na srpskom kao stranom jeziku. Na nivou A2 su to pismo, odnosno e - mail ili prilog za neki internet blog na gore navedene teme.

Radi se o jednoobraznom testu koji za dati ispitni rok važi za ceo konzorcijum. Zadatke sastavlja neko od stručnjaka konzorcijuma i oni se prevode na sve jezike. Zadaci se sastoje od uvoda u temu i glavnih tačaka koje kandidat treba da uzme u obzir prilikom pisanja teksta. Dakle radi se o delimično vođenom sastavu.

Pismo

Na A2 nivou su svi tekstovi i zadaci pisani latiničnim pismom, s obzirom na to da se radi o srpskom kao stranom jeziku i da je latinično pismo jedno od najrasprostranjenijih pisama u Evropi i svetu koje najveći broj kandidata najbolje i poznaje. Na ostalim nivoima primenjuje se princip: prvi zadatak latinično pismo, drugi zadatak ćirilično pismo.

Poređenjem ECL A2 – testa za srpski jezik sa testovima za engleski, nemački, ruski, možemo utvrditi da su jednoobrazni i da su svi urađeni po istim standardima navedenim u *Vodiču za autore testova koji je izdao Evropski konzorcijum za sticanje sertifikata o znanju savremenih jezika*. U ovom vodiču su navedeni deskriptori za svaku veštinu i sve nivoe kao i tačna uputstva za formalni izgled testa. Po njemu se za ocenu pisanja koriste pet kriterijuma:

1. Formalna korektnost (morfologija, sintaksa)
2. Pravopis (interpunkcija)
3. Vokabular
4. Stil (sociolingvistički aspekti, pragmatika)
5. Komunikativna efektivnost (odgovor na zadatu temu)

Za svaki od navedenih kriterijuma dati su deskriptori kao i raspon bodova koji se kreće od 1-5 po kriterijumu, tj. max. 25.

2.2.1.4. Govor

Govor, tj. dijalog i monolog ocenjuju se po sledećim kriterijumima:

1. Formalna korektnost (morfologija, sintaksa)
2. Fluentnost
3. Vokabular
4. Stil (sociolingvistički aspekti, pragmatika)
5. Komunikativna efektivnost (odgovor na zadatu temu)

Za svaki od navedenih kriterijuma takođe postoje deskriptori kao i raspon bodova koji se kreće od 1-5, tj. max. 25. Ovaj deo ispita sastoji se iz tri dela, koja u sebi sadrže kako monološki tako i dijaloški govor:

1. Predstavljanja kandidata
2. Razgovor na zadatu temu (zadaje je ispitivač)
3. Opis slike

3. Izazovi

Iako su standardi veoma konkretni, njihova primena u praksi nije jednostavna. Autori testa se susreću sa prilično složenim zadatkom. Kada je u pitanju srpski jezik, ali i drugi jezici, najveći izazov predstavljaju tekstovi razumevanja na sluh i razumevanja pročitano

teksta. Najteže je pronaći autentične tekstove na nižim nivoima A2 i B1. Njih ponekad autori sami sastavljaju, pri čemu moraju imati u vidu realnu situaciju i rečnik koji je predviđen za ovaj nivo. Autentični tekstovi ne mogu se preuzeti u celosti već se moraju prilagoditi. Ovo zahteva intervenciju u smislu skraćivanja rečenice, zamene reči jednostavnijim sinonimima ili izostavljanja delova teksta, ako je tekst predugačak.

Sve ove izazove autori su do sada veoma uspešno savladavali, ali ipak se oseća nedostatak nekih pomagala koja bi olakšala određivanje tekstova. Jedno od njih bi bila izrada rečnika za srpski kao strani jezik i gramatike za strance za sve nivoe Evropskog saveta.

Zaključak

Srpski jezik spada u male jezike, ali ipak postoji interesovanje za njegovo učenje. Samim tim postoji i potreba za sticanjem sertifikata o znanju ovog jezika. Jedna od mogućnosti sticanja sertifikata je i polaganje ispita Evropskog konzorcijuma. Ovaj ispit polaže se po testovima koji su izrađeni po standardima navedenim u Evropskom jezičkom okviru. Po ovim standardima urađeni su i testovi ispita poput Cambridge certificates, Test DaF, ÖSD i mnogi drugi koji su članovi EALTE - evropske asocijacije za testiranje i vrednovanje.

Iako autori ovog ispita uspešno savladaju izazov njegovog sastavljanja, ipak bi im posao znatno olakšali rečnik i odgovarajuća gramatika srpskog kao stranog jezika za sve nivoe Evropskog saveta.

Literatura

1. I.Klajn, M.Šipka: *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Prometej, Novi Sad, 2006.
2. Končarević Ksenija: *Savremena nastava ruskog jezika. Sadržaji, organizacija, oblici*, Slavističko društvo, 2004.
3. Rüdiger Grotjahn: *Testtheorie, Grundzüge und Anwendung in der Praxis*, Bochum,
4. Republički zavod za statistiku: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji 2011*, Verioispovest, maternji jezik i nacionalna Pripadnost
5. *Zajednički evropski okvir za žive jezike*, Podgorica 2003.
6. The Secretariat of Ecl Consortium: *Gueidlines for Test Constructors*, Univeristy of Pecs, Pecs, 2002.
7. The World's Most Widely Spoken Languages, <http://www2.ignatius.edu/faculty/turner/languages.htm>, 15.11.2016.
8. Francišković, D.(2011). *Interkulturalna i jezička kompetencija učitelja u dvojezičnoj sredini u: A magyar nyelv a többnyelvű Vajdaságban, I kötet, Nyelvi jelenégek, Szabadka: Újvidéki Egyetem, MTTK.*